

porum et tranquillum affecto, et videte attentissime cogitantes, « quoniam ego sum Deus, » id est, ego sum Deus solus, et nulla res creata, quamvis magna et sublimis videatur, est Deus, ego solus sum, id quod est; ego solus, « ex quo omnia, per quem omnia, et in quo omnia, » Rom. xi; ego solus, sine quo nihil potestis, et nihil estis, et in quo omnia potestis, et vere estis. « Exaltabor in gentibus, et exaltabor in terra, » id est, ego cum mirabilia fecero, que supra dicta sunt, apparebo sublimis coram omnibus gentibus, et coram omni orbe terrarum, ita ut omne genu flectatur, coelestium, terrestrium et infernorum. Nam in fine sæculi nullus omnino erit, qui Deum contemnere audeat; sed omnes vel volentes, vel inviti agnoscent supremum ejus imperium, illique subiciantur. S. Basilus et aliqui alii mystice interpretantur hanc exaltationem de exaltatione Christi in cruce, ut sensus sit: « Vacate, et videte, quoniam ego, » qui homo esse videor, sicut homines cæteri, vere tamen « sum Deus, et exaltabor inter gentes, et in terra, » suspensus in cruce ad ignominiam et supplicium, in

oculis impiorum. Vere autem per hanc ipsam crucem exaltabor in omnibus gentibus, et in omni terra, quia omnia traham ad me ipsum, et jugo fidei, atque obedientie meæ, ipsi etiam summi reges cum populis colla subtrahent. In hebreo est, *cessate et videte*, quod potest intelligi de cessatione a negotiis et desit aris sæcularibus, ut diximus, et eam litteralem, et propriam expositionem esse censemus: tamen non est improbanda sententia illorum qui volunt, in his verbis exhortationem contineri ad impios, ut sensus sit: Cum ea futura sint, que sunt paulo ante explicata, *cessate jam tandem a peccato infidelitatis, et a persecutionibus piorum; et videte oculis fidei, quoniam ego sum Deus, et idola vestra non sunt dii; ego enim solus in fine sæculi exaltabor in gentibus, et in omni terra.*

11. DOMINUS VIRTUTEM NOBISCUM, SUSCEPTOR NOSTER DEUS JACOB.

Concludit Psalmum repetitione versus septimi, ut affectum piorum, exhortatione illa Dei, rursus excitatum et renovatum fuisse demonstret.

PSALMUS XLVII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, pro filiis Core Psalmus.

2. Omnes gentes, plaudite manibus: jubilate Deo in voce exultationis.

3. Quoniam Dominus excelsus, terribilis: rex magnus super omnem terram.

4. Subjecit populos nobis, et gentes sub pedibus nostris.

5. Elegit nobis hereditatem suam, speciem Jacob quam dilexit.

6. Ascendit Deus in jubilo, et Dominus in voce tubæ.

7. Psallite Deo nostro, psallite; psallite regi nostro, psallite.

8. Quoniam rex omnis terræ Deus: psallite sapienter.

Regnabit Deus super gentes; Deus sedet super sedem sanctam suam.

10. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dii fortes terræ vehementer elevati sunt.

Argumentum. — Eadem occasione, qua superior, compositus fuisse videtur hic Psalmus. Juxta Rosenmullerum, a Coraita aliquo Salomonica templi consecrationi accantatus fuit. Juxta Bengensberg hoc carmen respicit que II Chron. xi, 11 narratur. Cf. II Chron. xi, 19, et ibid. xi, 26 cum Ps. xlvi, 6. Messie in sensu mystico convenit. Strophe dux: vers. 2-5, laudate Jovam, qui subjectis imperio nostro populis hanc nobis terram possidendam dedit. vers. 6-10, laudate Jovam, qui suo populo adjungit exteros.

V. s. h. Victori, filiorum Core canticum [A. psalmus].

Omnes populi [al. gentes], plaudite manibus: jubilate Deo in voce laudis.

Quoniam Dominus [al. Deus] altissimus terribilis: rex magnus super omnem terram.

Congregavit populos subter nos, et tribus [h. plebes] sub pedibus nostris.

Elegit nobis hereditatem nostram: gloriam [h. superbiam] Jacob quam dilexit. SEMPER.

Ascendit Deus in jubilo: Dominus [al. Deus] in voce buccinæ.

Canite [h. psallite] Deo, canite [h. psallite]; canite [h. psallite] regi nostro, canite [h. psallite].

Quia rex universæ terræ Deus: canite [h. psallite] erudite.

Regnavit Deus super gentes: Deus sedet super thronum sanctum suum.

Principes populorum congregati sunt, populus Dei Abraham: quoniam dii, scuta terræ, vehementer elevata [al. elevati] sunt.

PSALMUS XLVI.

1. Præcentori, Coraitarum carmen.

2. Omnes populi, plaudite manibus; jubilate Deo voce exultabunda.

3. Nam Jova, altissimus, terribilis est, rex magnus super omnem terram.

4. Ducit (subjicit) populos subter nos, et nationes subter pedes nostros.

5. Elegit nobis hereditatem nostram (Canaan) decus Jacobi, quem diligit.

6. Ascendit Deus cum clamore keto, Jova cum clangore tubæ.

7. Canite Deum, canite! canite regi nostro, canite!

8. Nam rex est omnis terræ Deus, canite carmen.

9. Regnat Deus super gentes, Deus sedet in solio suo sancto.

10. Principes populorum congregantur, (ut omnes pariter fiant) populus Dei Abraham; Nam Dei sunt clypei terræ: exaltatus est plurimum Jova.

NOTÆ.

Vers. 5. *Elegit hereditatem*, i. e. dedit hereditatem electam. — Vers. 6. *Ascendit*, in Sionem arcem, sicut multi; Crelier: in eodum. — Vers. 8. *Carmen*, puta arte nulla elaboratum: ita multi: cf. Ps. xiv, 1. — Vers. 10. *Ante am* multi st. audiunt *im*, eodem sensu: *cum populo Dei*, etc., ut sint unus populus. *Clypei* a defendendo principes vocantur et Hos. iv, 48. *Dei sunt*, Deo subjiuntur. Pro *am* Alexandrinus legit *im*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem pro filiis Core Psalmus.

Titulus nihil continet novi, sed de argumento questio esse potest: non enim desunt ex recentioribus, qui Psalmum ad litteram exponendum esse censent de asportatione arcæ federis in montem Sion a Davide. Movetur autem ea ratione, quod sicut in hoc Psalmo scriptum est: « Ascendit Deus in jubilo, et Dominus in voce tubæ; » ita scriptum sit II Reg. vi: « Ducebant arcam Testamenti Domini in jubilo, et in clangore buccinæ; » et pro verbo *ducebant*, in hebreo est מָלְכָה מַלְכָה, id est, *ascendere fecerunt*. Cæterum SS. Patres, ut Chrysothomus, Hieronymus, Augustinus, et cum eis Theodoretus et Euthymius, nullam arcæ mentionem fecerunt, et simpliciter totum Psalmum de victoria et ascensione Christi posuerunt. Eorum sententia nobis sequenda esse videtur, tum propter ipsorum auctoritatem, tum quia si de sola arcæ asportatione ad litteram ageretur, non esset opus omnes gentes ad lætitiā invitare; neque similia sunt, que dicuntur in II lib. Reg. cap. vi, ita que dicuntur in hoc Psalmo: ibi enim dicitur: « Ascendere fecerunt arcam; » hic dicitur: « Ascendit Deus; » et rursus repetitur, « et Dominus in voce tubæ; » sunt autem valde diversa, « ascendere fecerunt arcam, » et « ascendit Deus; » illud enim recte redditum est per verbum *ducebant*, quod proprie convenit arcæ lignæ, que non movetur nisi ab alio deferatur; *ascendit Deus* ad eum refertur, qui propria virtute sursum abiit.

EXPLICATIO PSALMI.

1. OMNES GENTES, PLAUDITE MANIBUS: JUBILATE DEO IN VOCE EXULTATIONIS.

Invitat Propheta sanctus omnes gentes, ut voce et gestibus legitime animi ostendant: omnes gentes invitat, quia gloria capitis toti corpori communis est; corpus autem non solos Judaeos, sed etiam gentes comprehendit: Ecclesia enim, quae corpus Christi est, toto terrarum orbe diffunditur. Quod autem ad plaudendum manibus invitat, non significat strepitum corporalem edendum, ut recte S. Chrysostomus admonuit, sed metaphorica locutio est, quae indicat gaudendum et letandum esse, ut si faciunt, qui prae gaudio exiliunt, et manibus strepitum, et voce clamores excitant: nam idem Propheta non solos homines ad plausum et exultationem invitare solet, sed etiam caelum, et terram, et flumina, et montes, et arbores, *Psalm. xcvi*: «Laetentur caeli, et exultet terra, commoveatur mare et plenitudo ejus; gaudebunt campi, et omnia, quae in eis sunt: tunc exultabit omnia lingua silvarum a facie Domini, quia venit;» et in *Psalm. xcvi*: «Flumina plaudunt manu, simul montes exultabunt a conspectu Domini:» quae omnia metaphorica sunt, neque aliud significant, nisi ingentem animi letitiam hominis cupientis, si fieri posset, ut omnia sibi congauderent. Neque omittendum est, quod monet S. Augustinus, illorum duntaxat gaudium Deo gratum esse, qui manibus plaudunt et voce exultant, id est, qui operibus bonis et voce laudis testantur se in Domino gaudere.

2. QUONIAM DOMINUS EXCELSUS, TERRIBILIS, REX MANUS SUPER OMNEM TERRAM.

Reddit rationem Propheta, cur omnes gentes ad plaudendum et exultandum invitaverit: ac primum rationem ducit a magnitudine Christi, quem dicit esse «excelsus» ratione divinitatis, «terribilis» ratione potentiae, et «regem magnam» ratione providentiae et gubernationis. «Quoniam, inquit, Dominus excelsus,» id est, cum plausu et exultatione jubilate Deo, gentes omnes, quoniam Deus, et Dominus noster Christus excelsus est, sive altissimus (ut vertit S. Hieronymus) quoad naturam divinam, ratione cujus longe excellit omnibus rebus creatis. Item, quoniam «terribilis» est, quoad potentiam, cum vere sit omnipotens, et nō il ei resistere possit. Denique, quia «rex magnus est super omnem terram,» quoad gubernationem, cum ipse sit supremus, et absolutus, et universalis rector orbis terrae.

3. SUBIECIT POPULOS NOBIS, ET GENTES SUB PEDIBUS NOSTRIS.

Alteram rationem ducit a beneficio, quod Ecclesia suae contulit in principio, quando eam eduxit de terra Aegypti; tunc enim Deus, sive Christus

secundum formam Dei introduxit populum in terram promissionis, et populos, ac gentes, quae loca illa possidebant, subiecit populo suo, et fecit, ut reipsa pedibus conculcarent colla regum illarum gentium, ut scribitur in libro *Josue* cap. 1.

4. ELEGIT NOBIS HEREDITATEM SUAM, SPECIEM JACOB QUAM DILEXIT.

Tertiam rationem ducit ab alio beneficio, quo idem Deus Christus, post ejectos Chanaanos, et populum suum in eorum terram introducentem, elegit sibi in peculiarem et propriam hereditatem primitivam Ecclesiam, ex Judaeis creditibus, id est, Apostolis ceterisque discipulis. «Elegit, inquit, nobis,» id est, in nobis, sive ex nobis «hereditatem sibi,» populum videlicet peculiarem: «speciem Jacob, quam dilexit,» id est, elegit pulchritudinem quandam eximiam populi Judaici, qui dicitur Jacob, quam pulchritudinem merito adamavit, et ideo ex eo populo Ecclesiam, quasi propriam hereditatem sibi ipse constituit. Observandum est ex hoc loco, in populo Judaico plurimos fuisse dure cervicis, et idololatriae addictos, ac per hoc tandem reprobatos; sed fuisse etiam sanctissimos Patriarchas, quorum spirituales pulchritudinem fidei ac morum Deus valde dilexit. Unde et Apostolus dicit *Rom. xi*, Judaeos fuisse Deo charissimos propter patres, et Ecclesiam ex Judaeis esse bonam olivam, cujus aliqui rami fracti sunt ob incredulitatem, et in eorum locum insertos esse Gentiles conversos ad fidem, quos oleastros appellat, et iisdem Gentilibus jam fidelibus dicit: «Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, et socius radicis, et pinguedinis olive factus es: noli gloriari adversus ramos: quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radicem te.» Haec igitur est species Jacob, quam Deus, et propter quam elegit sibi hereditatem ex populo Judaeorum, cui postea adjuncti multitudinem gentium. In hebraeo codice nunc habemus: *Elegit nobis hereditatem nostram*; sed Septuaginta Interpretes, qui verterunt *hereditatem sibi*, sine dubio non legerunt *נַחֲלָתֵנו* *nachalathenu*, quod significat *hereditatem nostram*, sed *נַחֲלָתֵנו* *nachalathu*, vel *נַחֲלָתֵנו* *nachala hu*, quod est *hereditatem sibi*. Et facile fuit post tempora Septuaginta interpretum mutari textum ob litterarum similitudinem. Certe sententia nullo clarior est, quam reddiderunt Septuaginta Interpretes, quam ea sit, quam nunc recentiores colligunt ex hebraeo. Quid enim sit, *elegit nobis hereditatem nostram*, vix intelligi potest, at *elegit in nobis hereditatem sibi* facillime intelligitur.

5. ASCENDIT DEUS IN JUBILO, ET DOMINUS IN VOCE TUBAE.

Haec est quarta ratio, cur oporteat plaudere et exultare, quia videlicet, posteaquam Dominus

«elegit sibi hereditatem» in populo Hebraeorum, id est, inchoavit Ecclesiam suam in Apostolis et Discipulis, qui omnes Hebraei erant; ascendit in caelum, et naturam nostram personae suae indissolubiler unitam evexit supra omnes caelos, super omnes angelos, et super omnes creaturas. Quamvis enim in hoc Psalmo non exprimat, quod ascendit, exprimitur tamen in *Psalm. lxxvii*: «Ascendit in altum, captivam duxit captivitatem;» et ibidem: «Ascendit super caelos caelorum ad orientem.» At igitur: «Ascendit Deus,» id est, Christus ascendit in caelum, sed ascendit propria virtute, quia Deus erat; ideo enim dicit, «ascendit Deus.» Illud in *jubilo*, et in *voce tubae*, de spirituali jubilo et sono angelorum intelligendum est: nam, ut Chrysostomus notat, quod ad corporalem strepitum attinet, ascendit in silentio Apostolis aspicientibus et mirantibus; et fortasse non sunt visi, neque auditi chori angelorum, ut in nativitate, ut Apostoli nulla alia re distrahentur, sed toti essent intenti ad cogitandum mysterii magnitudinem, dum viderent naturam humanam, cui dictum erat *Gen. iii*: «Pulvis es, et in pulverem reverteris,» jam cum ingenti gloria et immortalitate indutam ascendere super omnes caelos: sed tamen dubitari non potest, quin adessent angelorum legiones ineffabili jubilo deducentes Dominum glorie in gloriam suam.

6. PSALLITE DEO NOSTRO, PSALLITE: PSALLITE REGI NOSTRO, PSALLITE.

7. QUONIAM REX OMNIS TERRAE DEUS, PSALLITE SAP. ENTER.

Antequam subjungat quintam rationem, ex admiratione ascensionis, provocat omnes ad laudandum Deum, et ad effectum suum significantium non semel tantum dicit, sed iterum atque iterum repetit: «Psallite, inquit, Deo nostro, psallite: psallite regi nostro, psallite,» id est, psallite Domino, quia Deus noster est; nimirum psallite, quia rex noster est, et tertio psallite, quia non solum rex noster est, sed quia «omnis terrae rex» est. Nec solum psallite frequenter, sed etiam «sapienter,» id est, attente et considerate, ut nulla in re fiat error; oportet enim officium, quod summo Regi praestatur, cum omni diligentia praestari. Vide de hac re S. Bernardum *serm. 7 et 47 in Cantica*. Significatur etiam per vocem *sapienter*, ut Chrysostomus et Augustinus ammonent, ut qui Psalmos canit, intelligat quod canit, et ex intelligentia mysteriorum moveatur affectus pietatis in Deum. In qua re videtur hoc tempore non leviter peccari ab iis, qui officium canendi in Ecclesia susceperunt.

8. REGNABIT DEUS SUPER GENTES: DEUS SEDET SUPER SEDEM SANCTAM SUAM.

Quinta ratio ponitur hoc loco, cur oporteat psallere et jubilare Deo in voce exultationis, quia vi-

delicet, Christus posteaquam in caelum ascendit, per Apostolos suos toti orbi terrarum praedicavit Evangelium, atque ad regnum suum gentes adduxit. «Regnabit, inquit, Deus super gentes,» id est, non contentus Christus Deus hereditate, quam sibi acquisivit ex populo Judaeorum, regnabit etiam super gentes, dum per Apostolorum praedicationem gentes omnes jugo fidei colla subijciunt. Sed interim «sedet super sedem sanctam suam,» id est, sedet ad dexteram Patris, quae est sedes regni Dei sanctissima, id est, justissima, et in quam nulla cadere potest iniquitas. Vocatur etiam sedes Dei sancta, quoniam anima justae sedes est sapientiae, et Deus sedet super Cherubim, qui sunt sanctissimi et beatissimi spiritus.

9. PRINCIPES POPULORUM CONGREGATI SUNT CUM DEO ABRAHAM: QUONIAM DII FORTES TERRAE VEHEMENTER ELEVATI SUNT.

Declarat quod dixit: «Regnabit Deus super gentes,» id enim futurum erat, quia per Apostolorum praedicationem «principes populorum,» cum ipsis suis populis fideles futuri erant, et dimissis idipsum suorum, cum Deo Abraham, qui solus verus est Deus, congregandi erant. Hoc igitur est, quod dicit: «Principes populorum,» gentium videlicet, «cum Deo Abraham congregati sunt,» id est, cum Deo Abraham convenerunt, ut ipse esset in Deum, et ipsi populus ejus essent. Nominat autem Deus Abraham, ad differentiam deorum, quos sibi variae gentes adoptarunt, cum in mundum ingressa est idololatria, quo tempore apud familiam Abrahami veri Dei cultus relictus est. In hebraeo textu legitur: *Populus Dei Abraham*, pro eo quod nos habemus, *cum Deo Abraham*; sed Interpretes Septuaginta non legerunt *ham*, sed *him*: eodem enim litterae cum uno puncto significant *eum*, cum alio significant *populum*. Et vel ex hoc loco intelligi potest puncta non esse ubique recte collocata: nam si legamus ut legerunt Septuaginta Interpretes, sensus est clarissimus; si vero legamus, ut nunc est in hebraeo, sensus nullus, aut obscurissimus erit. Quid enim est: «Principes populorum congregati sunt populus Dei Abraham?» Haec enim lectio nunc habetur in textu hebraeo. Quod autem sequitur: «Quoniam dii fortes terrae vehementer elevati sunt,» S. Augustinus exponit de superbis hominibus, qui non convenerunt cum Deo Abraham, sed reprobi facti sunt ob eorum superbiam. S. Joannes Chrysostomus exponit de Apostolis, per quos principes populorum conversi sunt ad Deum Abraham, ut sensus sit: «Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham, quoniam dii fortes terrae,» id est, Apostoli, vehementer elevati sunt, «cum pleni fuerint donis sapientiae, et fortitudinis, et miraculorum in tantum eminentiam, ut principes populorum ei resistere non potuerint. Vere enim Apostoli Spiritu Sancto repleti tam fortes fuerunt, ut omnia pericula, omnia tormenta omnium potentiam diaboli, et omnium

mundi sapientiam superaverint. Sed potest etiam satis commode ad litteram intelligi de iisdem principibus populorum, ut iidem sint principes populorum, et dii fortes terræ, ut sensus sit: «Principes populorum cum Deo Abraham congregati sunt,» quoniam ipsi, qui sunt quasi dii quidam, et potentes in terra, vehementer elevati sunt, cum antea essent per idololatriam servi demoniorum, et nunc sint facti per fidem filii Dei veri et vivi. In hebræo est alia lectio: *Quoniam Dei scuta terræ valde elevatus est.* Et quidem vox *Dei* in græco etiam in genitivo est, ex quo putant aliqui in latino textu legendum esse *Dei*, et errore librarium positum esse *dii pro Dei*. Sed cum S. Augustinus et S. Hieronymus in Commentario legant *dii*, et sensus sit longe clarior, credibile est varias fuisse lectiones græcas; et nostram latinam translata esse ex græca emendatior, præsertim cum nulla inveniat varietas in codicibus latinis manuscriptoribus, sed in omnibus legatur *dii*. Illud autem, *scuta terræ*, potest etiam ex hebræo verti, *protectores*, sive *magistratus terræ*, ut peritili facile intelligunt ex cap. iv *Osee*, vers. 18, ubi hæc eadem vox *מגנים* *magiane*, quam hoc loco S. Hieronymus vertit *scuta*, vertitur ab eodem Hieronymo *protectores*. Et quoniam protectores, sive magistratus, potestatem habent super alios, non debet mirum vi-

PSALMUS XLVIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. s. H. — 1. *Psalmus cantici filii Core, secunda sabbati.*

2. Magnus Dominus, et laudabilis nimis, in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.
3. Fundatur exultatione universæ terræ mons Sion, latera aquilonis, civitas regis magni.
4. Deus in domibus ejus cognoscetur, cum suscipiet eam.
5. Quoniam ecce reges terræ congregati sunt, convenerunt in unum.
6. Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt; 7. tremor apprehendit eos.
- Ibi dolores ut parturientis, 8. in spiritu vehementi conteres naves Tharsis.
9. Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri: Deus fundavit eam in æternum.
10. Suscepimus, Deus, misericordiam tuam, in medio templi tui.
11. Secundum nomen tuum, Deus, sic et laus

deri, si Septuaginta Interpretes, et Interpres latinus posuerint *fortes*. Itaque «dii fortes terræ» sunt principes, qui instar deorum fortiter protegere debent terram ipsis subjectam. Deique illud, *elevatus est*, verterunt Septuaginta in numero multitudinis, ad sensum potius, quam ad verbum respicientes. Sensus enim est, *dii fortes terræ elevatus est*, id est, unusquisque eorum elevatus est, quod clarius vertitur, *elevati sunt*. Neque est hoc novum in lingua hebraica, sed usitatum ut *Genes.* 1, ubi nos habemus: *Sau' luminaria*, in hebræo est, *sit luminaria*; et *Eclis.* 1, ubi legitur: *Musca morientes perdunt suavitatem unguenti*, in hebræo legitur: *Musca morientes perit suavitatem unguenti*. Et *Gen.* XLIX, ubi invenitur: *Filia discurrunt super narum*, in hebræo invenitur: *Filia discurrunt super narum*, et contrario non raro in hebræo invenitur nomen singularis numeri, cum verbo numeri multitudinis, ut *Agge* 2, pro eo quod nos legitimus: *Et veniet desideratus cunctis gentibus*, in hebræo habetur: *Et veniet desiderium gentium*; et *Job.* XV, ubi nos habemus: *Numerus annorum incertus sunt*, legitur in hebræo: *Numerus annorum reconditi sunt*. Idcirco verba hujus postremi versiculi, quæ juxta litteram hebraicam nullum sensum habere videntur, sapientissime a Septuaginta Interpretibus et a nostro latino Interprete reddita sunt.

V. s. H. — *Canticum Psalmi filiorum Core.*

- Magnus Dominus et laudabilis nimis: in civitate Dei nostri in monte sancto suo.
Specioso germine, gaudio universæ terræ, monti Sion, lateribus aquilonis, civitatis regis magni.
Deus in domibus ejus: agnitus est in auxiliando.
Quia ecce reges congregati sunt: venerunt [h. *transierunt*] simul.
Ipsi videntes sic obstupuerunt: conturbati sunt, admirati sunt.
Horror possedit eos ibi: dolor [al. *dolores*] quasi parturientis.
In vento uredinis confringes naves Tharsis.
Sicut audivimus, ita vidimus in civitate Domini exercituum, in civitate Dei nostri: Deus fundavit eam usque in æternum [h. *seculum*]. SEMPER.
Æstimavimus, Deus, misericordiam tuam, in medio templi tui.
Secundum nomen tuum, Deus, sic laus tua

tua in fines terræ: justitia plena est dextera tua.

12. Lætetur mons Sion, et exultent filia Judæ, propter judicia tua, Domine.

13. Circumdate Sion, et complectimini eam: narrate in turribus ejus.

14. Ponite corda vestra in virtute ejus, et distribute domos ejus, ut enarretis in progenie altera.

15. Quoniam hic est Deus, Deus noster in æternum, et in seculum seculi: ipse reget nos in secula.

usque in [al. *ad*] extremum terræ: justitia repleta est dextera tua.

Lætetur mons Sion, exultent filia Judæ: propter judicia tua.

Circumdate Sion, et circuite eam, numerate turres ejus.

Ponite cor vestrum in mœnibus [h. *in virtute*]. Al. add. *ejus*: separate palatia ejus, Ut enarretis in generatione novissima.

Quia iste [al. *ipse est*] Deus Deus noster in seculum, et in perpetuum: ipse erit dux noster in mortem [h. *in secula*].

Argumentum. — Ejusdem est argumenti cum Ps. XLVI. Celebrat enim hæc etiam liberationis singularis beneficium, quæ divinitus Hierosolymis contigerit. Pertinere autem hocce carmen ad bellum illud, quod Josaphat reges complures juncti intulerunt, in quo tamen rex pius et urbs fuerunt conservati, interpretes plerique statuunt, et favent huic sententiæ vers. 5-7. Cf. etiam vers. 10 Psalmi cum II *Chron.* XX, 27, ubi historia legitur. Sunt tamen qui putant, editum esse hunc Psalmum eo tempore, quo urbs Hierosolymitana Assyriorum obsidione exempta est regnante Ezechia. Strophæ tres: vers. 2-4, magnifice huic urbi præsidet Jova; vers. 5-9, subito evanuerunt qui eam circumdederant hostes; vers. 10-15, pro tanto beneficio hymnis te nos celebramus, celebrabunt te posteri.

1. Canticum, carmen Coraitarum.

2. Magnus est Jova, et celebrandus plurimum in urbe Dei nostri, in monte suo sancto.

3. Pulcher elatione, gaudium totius terræ est mons Sionis, latera (extremæ partes) septentrionis, urbs Regis magni (Jovæ).

4. Deus in palatiis ejus (urbis) cognoscendum se præbuit pro præsidio.

5. Ecce enim reges convenerunt: evanuerunt una!

6. Simul atque viderunt (urbem), obstupuerunt, percursi sunt, trepide fugerunt.

7. Tremor prehendit eos ibi, dolor instar parturientis.

8. Vento orientali confringis naves Tartessicas.

9. Quemadmodum audivimus, ita vidimus, in urbe Jovæ exercituum, in urbe Dei nostri: Deus stabilis eam in perpetuum.

10. Recolimus (hymnis), Deus, bonitatem (hanc) tuam in templo tuo.

11. Sicut nomen tuum, Deus, ita laus tua ad fines terræ; justitia plena est omnis terra.

12. Lætatur mons Sionis, exultant filia (urbes) Judæ, propter judicia tua.

13. Obite Sionem, et circuite eam, numerate turres ejus;

TUA.

Pergit Propheta in persona fidelium laudare Deum ob accepta beneficia, ac sicut initio dixerat: «Magnus Dominus, et laudabilis nimis,» ita nunc dicit: «Secundum nomen tuum, sic et laus tua in fines terræ,» id est, secundum magnitudinem nominis tui est etiam magnitudo laudis tuæ. Sicut enim nomen Dei in universa terra innotuit ob magna, quæ in Ecclesia fundanda et protegenda patravit: sic etiam laudatur Deus per totum mundum, usque ad ultimos terminos terræ. Addit etiam materiam laudis, dicens: «Justitia plena est dextera tua.» Inde enim ubique laudatur Deus magnificentissimus præconio omnium gentium, quoniam justissime pius defendit, et impios punit. Dicitur autem «dextera Dei plena justitia,» non quod non sit etiam plena misericordia, sed quod nullum locum habeat apud eum in justitia. «Justus enim Dominus est in omnibus operibus suis,» ut dicitur *Psalm. cxlii.*

10. LETETUR MONS SION, ET EXULTENT FILIÆ JUDÆ PROPTER JUDICIA TUA, DOMINE.

Et eo quod dextera Domini plena est justitia, hortatur Propheta populum Dei ad exultandum, quoniam is populus præter cæteros novit per experientiam justitiam Domini: «Letetur, inquit, mons Sion,» id est, populus Dei, sive Ecclesia Dei, quæ per eum montem significatur, «et exultent filiaæ Judæ,» id est, non solum viri, sed etiam femine in populo Dei letentur, «propter judicia tua, Domine,» videntes scilicet justitiam, quam exercuisti in protegendis fidelibus et perdendis infidelibus. Fortasse etiam per montem Sion intelliguntur perfecti, fortes; per filias Judæ, imperfecti et debiles. Vel per montem Sion, intelligitur arx et caput religionis, qualis erat Jerusalem apud Judæos; per filias Judæ intelliguntur reliqua membra Ecclesie, qualia erant oppida subjecta Jerusalem: sæpe enim in Scripturis, ac præsertim in libro *Josue*, per filias intelliguntur castella, sive oppida subjecta majoribus civitatibus.

11. CIRCUMDATE SION, ET COMPLECTIMINI EAM: REATE IN TURRIBUS EJUS.

12. PONITE GORDA VESTRA IN VIRTUTE EJUS, ET DISTRIBUITE DOMOS EJUS, UT ENARRETIS IN PROGENIE ALTERA.

Hortatur in fine Psalmi ad ædificationem et munitionem sanctæ civitatis, de qua dixerat: «Fundatur exultatione universæ terræ mons Sion, civitas Regis magni.» Hæc enim civitas non est similis materiali civitati, quæ semel fundatur et ædificatur; sed usque ad finem mundi fundanda, et

ædificanda, et munienda est ex lapidibus vivis, qui quotidie inserendi sunt, donec civitas perfecta in die novissimo deducatur. Sic enim Apostolus loquitur ad *Ephes. ii*: «In quo et vos ædificamini in habitaculum Dei in Spiritu Sancto.» *Et cap. iv*: «Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem pastores, et doctores ad con summationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi.» *Et S. Petrus in Epist. I, cap. ii*: «Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobaturam, a Deo autem electum, et honorificatum, et ipsi tanquam lapides vivi superædificamini domus spirituales.» Ait igitur: «Circumdate Sion, et complectimini eam,» id est, muris cingite sanctam civitatem, ubi forte desunt. Dicuntur autem muri civitatis viri perfecti, qui reliquum populum defendunt ab inimicis. «Narrate in turribus ejus,» id est, ex edito loco publice prædicate: nam (ut supra diximus) prædicatio Evangelii est instrumentum, quo civitas fundatur et ædificatur. «Ponite corda vestra in virtute ejus,» id est, serio cogitate de munitione et robore civitatis, ne pateat hostium incursumus. «Et distribuite domos ejus,» id est, post fundatam et ædificatam mœnia fundentur et ædificentur domus; et quoniam ad hoc opus multi requiruntur, distribuite variis operariis partes suas, ut domos ædificent, et sic civitas paulatim repleatur et crescat: et sic fiet, «ut enarretis in progenie altera,» id est, ut per vos multiplicato populo Dei, ad posterum transmittatis notitiam Dei.

13. QUONIAM HIC EST DEUS, DEUS NOSTER IN ÆTERNUM, ET IN SÆCULUM SÆCULI: IPSE REGET NOS IN SÆCULA.

Hoc est quod narrandum est posteris, quod videlicet, «hic Deus,» qui fecit mirabilia in civitate sancta Jerusalem, «ipse est Deus noster in æternum,» nec unquam recedemus ab eo, nec ipse recedet a nobis; nos erimus in æternum populus ejus, et ipse Deus noster in æternum, et reget nos in sæcula.» *S. Hieronymus* vertit ex hebreo hæc ultima verba: *Ipse reget nos in morte. Sed facile est videre unde orta sit varietas lectionis: nam vox hebraica si legatur holamoth, significat in sæcula, et sic legerunt Septuaginta-Interpreses; si legatur cum aliis punctis halmuth, significat ad mortem, et sic legit *S. Hieronymus*, et legunt hodie Rabbini. Uterque autem sensus verus est, et in idem recidit: nam si Deus regat nos usque ad mortem, reget sine dubio in sæcula: non enim post mortem ab illo excidere poterimus. Qui exponunt hunc Psalmum de terrena Jerusalem, valde laborant in explicatione vers. 11 et 12. Qui autem exponunt ad litteram de Ecclesia, nullas patiuntur angustias.*

PSALMUS XLIX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, filiis Core Psalmus.

2. Audite hæc, omnes gentes: auribus percipite, omnes qui habitatis orbem.

3. Quique terrigenæ, et filii hominum: simul in unum dives et pauper.

4. Os meum loquetur sapientiam, et meditatio cordis mei prudentiam.

5. Inclinabo in parabola aurem meam: aperiam in psalterio propositionem meam.

6. Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me.

7. Qui confidunt in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum gloriauntur.

8. Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placitionem suam,

9. Et pretium redemptionis animæ suæ, et laborabit in æternum, 10. et vivet adhuc in finem.

11. Non videbit interitum, cum viderit sapientes morientes: simul insipiens et stultus peribunt.

12. Et relinquent alienis divitias suas; 13. et sepulera eorum domus illorum in æternum.

14. Tabernacula eorum in progenie, et progenie: vocaverunt nomina sua in terris suis.

15. Et homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.

16. Hæc via illorum scandalum ipsis, et postea in ore suo placebunt.

17. Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos.

18. Et dominabuntur eorum justi in matutino, et auxilium eorum veterascet in inferno a gloria eorum.

19. Veruntamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me.

20. Ne timearis cum dives factus fuerit homo, et cum multiplicata fuerit gloria domus ejus.

21. Quoniam cum interierit, non sumet omnia; neque descendet cum eo gloria ejus.

22. Quia anima ejus in vita ipsius benedicebitur: confitebitur tibi, cum benefeceris ei.

23. Introibit usque in progenies patrum suo-

V. s. h. — Victori, filiorum Core canticum [h. psalmus].

Audite hoc [al. hæc], omnes populi: auribus percipite, universi habitatores occidentis [h. orbis]

Tam filii Adam, quam filii [h. viri] singulorum: simul dives et pauper.

Os meum loquetur sapientias [al. sapientiam], et meditatio cordis mei prudentias [al. prudentiam].

Inclinabo [al. inclino] ad parabola aurem meam: aperiam in cithara ænigma meum.

Quare timebo in diebus mali? iniquitas calcanei mei circumdabit me.

Qui fiducia habent in fortitudine sua, et in multitudine divitiarum suarum superbiunt.

Fratrem redimens non redimet vir: nec dabit Deo propitiationem pro eo: et pretium redemptionis animæ eorum.

Sed quiescet in sæculo, et vivet ultra in sempiternum, et non videbit interitum [al. in æternum], cum viderit sapientes morientes.

Simul insipiens et indoctus peribunt, et relinquent alienis divitias suas.

Interiora sua domos suas in sæculo, tabernacula sua in generatione et generatione: vocaverunt nominibus suis terras [al. add. suas].

Et homo in honore non commorabitur: assimilatus jumentis [al. ad. est], et exæquat est.

Hæc est via insipientiæ eorum [h. via eorum] et post eos juxta os eorum current. SEMPER.

Quasi grex [h. oves] in inferno positi sunt: mors pascet eos, et subjicient eos recti in matutino, et figura eorum conteretur in inferno post habitaculum suum.

Veruntamen Deus redimet animam meam de manu inferi cum assumpserit me. SEMPER.

Noli timere cum ditatus fuerit vir, cum multiplicata fuerit gloria domus ejus.

Neque enim moriens tollet omnia: nec descendet post eum gloria ejus.

Quia animæ suæ in vita sua benedicebitur: laudabit te, cum bene fuerit tibi.

Intraibit [al. intrabunt] usque ad generatio-

rem, et usque in æternum non videbit lumen. nem patrum suorum : usque ad finem non videbunt lucem.

21. Homo, cum in honore esset, non intellexit : comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis. Homo cum in honore esset, non intellexit : comparavit se jumentis, et silebitur.

Argumentum. — Premisso proœmio, vers. 2-5, quo invitat ad carmen suum audiendum, duabus strophis 6-13, 14-21, quarum utraque idem argumentum persequitur, eademque terminatur sententia, bono animo jubet esse pios conspicua felicitate atque insolentia impiorum, et qui, quantumvis opibus polleant, tamen brevi tempore sicut ex vita abituri, divitiarumque nominis gloriæ nihil relaturi in sepulcrum. Est igitur hujus carminis idem fere quo trigesimi septimi argumentum.

1. Præcentori, Coraitarum carmen.
2. Audite hoc, omnes populi;
Auscultate, omnes incolæ mundi;
3. Tum filii hominis (plebei), tum filii viri (nobilis),
pariter dives et inops.
4. Os meum loquetur sapientiam,
et meditatio cordis mei est intelligentia (prudencia).
5. Inclinabo aurem meam ad parabolam,
exponam cum harpa sententiam meam.
6. Cur timeam diebus adversis,
cum pravitas insidiantium mihi circumdat me,
7. Qui confidunt facultatibus suis,
et multitudine divitiarum suarum gloriantur?
8. Fratrem non potest redimere (a morte) quisque;
non potest dare Deo pretium (redemptionis, *ἀποπεν*) ejus.
9. Et carum est pretium redemptionis animæ eorum,
et deficit in perpetuum :
10. Ut vivat aliquis porro in perpetuum,
et non videat foveam (sepulcrum).
11. Nam (imo) videbit eam! sapientes moriuntur;
una stultus et brutus pereunt,
et relinquunt aliis facultates suas.
12. Intimum eorum sunt domus eorum in perpetuum,
habitationes eorum per omnes ætates;
celebrantur nomina eorum in terris.
13. Et tamen homo in honore non pernoctat (divi manet);
similis redditur bestiis quæ excinduntur (pereunt).
14. Hæc est via (sors) eorum, quibus stultitia est,
et post illos, via eorum, qui ore (sermonibus) illorum delectantur.
15. Instar pecoris in oreum reponuntur (detruduntur);
mors eos depascet (consumet),
et calcabunt eos (eorum tumulos) justi :

orevi, et forma eorum est in consumptionem orci,
depulsa ex domicilio suo (magnificis ædibus).

16. Verumtamen Deus redimet animam meam
a manu (potestate) inferi, cum prehenderit me.
17. Nil metuas, cum divitias fecerit vir quisquam,
cum creverit splendor domus ejus.
18. Neque enim, cum moritur, auferet quicquam,
non descendet post eum (eum comitans) splendor ejus.
19. Licet in vita sua animam suam (se) felicem prædicaverit
et homines celebrarint te quod benefeceris tibi :
20. Venies tamen ad generationem (habitationem) patrum tuorum,
qui in sempiternum non vident lucem.
21. Homo in honore et qui non intelligit (sine intelligentia),
similis est bestiis quæ excinduntur (pereunt).

NOTÆ.

Vers. 5. *Parabolam*, carmen, quod suggerit mihi animus. *Harpa*, Kinnor. *Sententiam*, propr. ænigma. — Vers. 8. *Fratrem*. Ewaldus פִּי pro פִּי habet, *tamen*, certe, subauditque sese. — Vers. 9. *Carum*, nimium, majus quam quis reperire aut acquirere possit. — Versum 9 in parenthesi inclusum esse putant multi. — Vers. 12. *Intimum*, animus et cogitatio eorum est, domus suas permansuras, etc. : ita Rosenmullerus. Maurer, *intimum*, i. e. curæ et vota, etc., q. d. Domus sibi æternas extruunt, tanquam si nunquam sint interituri; nam hominum agitur, non ædificiorum diuturnitas. Antiquorum interpretum plerique pro *gibbam* malunt *qiberam* in hunc sensum : *Sepulcrum eorum est domus eorum in perpetuum, quorum celebrata erant nomina, in terris.* — Vers. 14. *Quibus stultitia*; alii, *imo, vel potius stultitia. Qui ore illorum, etc.*, illorum assentatores et parasiti, qui vestigiis eorum insistent. Alii : et tamen post eos multi sunt qui eorum sermonibus delectantur. Alii : et posteri eorum ore suo blandientur, panem suum emendicabunt. — Vers. 15. *Reponuntur*, propr. ponunt, impers. depascet; alii, pascet; cf. J. B. Rousseau : Mors, ait,

Frappe ce vil troupeau, dont elle est le pasteur.

Calcabunt : Hengstenberg, dominabuntur, v. g. Sauli dominatus est Davides. Multi cum præced. jungunt *brevi*, propr. mane, i. e. subito. Impii enim noctu occidi finguntur. Ewaldus *Gregis instar*, quos oro addicit, eos mors pascet.... brevi consumetur eorum forma; orcus pro habitatione erit eorum cuique. — Vers. 16. *Cum*, etc. Alii, *me, nunquam, eripiet*. Alii, *nam suscepit me.* — Vers. 18. *Quale illud Propertii, Eleg. III, 3, 35 :*

*Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas;
Nodus ab inferna, stalle, vehere rats.*

— Vers. 40. *Felicem prædicaverit*; alii, *seis blanditus fuerit*, laute vivendo. *Te*, oratione subto conversa. *Benefeceris*, benignè te tractaveris. — Vers. 20. *Tuorum*, propr. suorum, mutata iterum persona, nisi forte omnia ait subjectum verbi.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM

In finem filius Core Psalmus.

In titulo nihil est novi Argumentum est ahortatio utilissima ad virtutem sectandam, et fugiendam vitia.

EXPLICATIO PSALMI.

1. AUDITE HEC, OMNES GENTES; AURIBUS PERCIPITE OMNES, QUI HABITATIS ORBEM.

2. QUIQUE TERRIGENA, ET FILII HOMINUM; SIMUL IN UNUM DIVES ET PAUPER.

Hec est præfatio ad captandam attentionem, quæ sumitur ex eo quod oratio habenda conveniat omnibus hominibus æqualiter, nec solum presentibus, sed etiam futuris. Itaque convocatur omne genus humanum ad audiendum; et quoniam neque locus ullus tantam multitudinem caperet, neque ulla vox oratoris a tam multis audiri posset, intelligere debemus Prophetam prævidisse Psalmos suos in omni terra, et in omni futuro tempore decantandos; et ideo omnes omnino ad audiendum invitate. «Audite, inquit, omnes gentes» (sive, ut habetur in hebræo, *omnes populi*), quia videlicet ad omnes pertinent ea quæ dicenda sunt; «auribus percipite omnes, qui habitatis terram:» declarat verba præcedentia; quod enim dixerat: «Audite,» declarat addens, «auribus percipite,» id est, non ita audite, ut sermo tantum circumsonet aures, et pertranseat; sed ita audite, ut sermo intra aures recipiatur, ibique hæreat, ut attentè cogitari possit. Quod autem dixit: «Omnes gentes,» explicat addens, «omnes qui habitatis orbem,» ne videlicet per gentes intelligantur soli gentiles; vel, per populos, ut est in hebræo, intelligerentur soli qui civitates incolunt. Vocat igitur ad audiendum omnes, qui orbem terrarum incolunt, sive sint gentiles, sive hebræi, sive congregati in civitatibus, sive dispersi in montibus et solitudinibus habitent. Ac ne videatur solos viventes et presentes alloqui, addit aliquid generalius, dicens: «Quique terrigenæ, et filii hominum,» id est, audite omnes, qui ex terra et ab hominibus ortum ductus: omnes enim homines, tam qui sunt, quam qui erunt, communem habent matrem, terram, et communem patrem, Adamum; sive communem habent materiam ex qua sunt, terram; et commune principium activum, hominem. In hebræo habetur, *בני אדם* bene *Adam, filius Adam*, ubi nos habemus, *terrigenæ*; sed credibile est Septuaginta Interpretes non legisse *Adam*, sed *אדם* *adamam*, quæ vox *terram* significat: facile enim est litteram ultimam ex nostris codici-

bus hebræicis excidisse. Adjungit postremo: «Simul in unum dives et pauper,» ut ostendat id quod dicendum est in hoc Psalmo, ad omnes æqualiter pertinere, non magis ad divites, quam ad pauperes; neque in hoc theatro ullam rationem habendam differentie personarum, sicut non habebitur in conventu illo, quo convocabimur ad iudicium in die novissimæ. Hæc enim oratio quam in hoc Psalmo, per Prophetam, Spiritus Sanctus ad homines habet, talem omnino conventum requireret, qualis erit in ultima die.

3. OS MEUM LOQUETUR SAPIENTIAM, ET MEDITATIO CORDIS MEI PRUDENTIAM.

4. INCLINABO IN PARABOLAM AUREM MEAM, APERIAM IN PSALTERIO PROPOSITIONEM MEAM.

Hæc est altera pars præfationis, in qua rursum Propheta præparat auditorem ex alio duplici capite, ex dignitate materie, et ex dignitate docentis. Dignitas materie ostenditur ex eo quod sermo futurus est de sapientia et prudentia, et sermo non simplex, sed parabolicus et ænigmaticus, qualem decet esse sermonem de rebus gravissimis, ut non contemnatur, neque intelligatur, nisi a diligentibus et attentis auditoribus. «Os meum, inquit, loquetur sapientiam,» id est, docebit ea quæ faciunt hominem sapientem; «et meditatio cordis mei, prudentiam,» id est, et meditatio cordis mei, quæ per os foras erumpit, docebit ea, quæ faciunt homines prudentes: declarat enim priorem versiculi partem per posteriorem; cum enim dixisset: «Os meum loquetur,» ne putaremus eum temere locuturum, quicquid in buccam venerit, addit: «Et meditatio cordis mei,» supple, loquetur, id est, os meum pariet quod cor meum diuturna meditatione conceperit. Et quia dixerat se locuturum sapientiam, ne quis existimaret sermonem futurum de rebus speculativis, et ad actiones humanas parum pertinentibus, addidit *prudentiam*. Itaque significat sermonem habendum de rebus, quæ sapientiam simul et prudentiam continent, quæque faciant hominem sapientem in altissimis causis contemplandis, et prudentem in vita rectissime instituenda. Attingit deinde magnitudinem doctoris, cum addit: «Inclinabo in parabolam aurem meam aperiam in psalterio

positionem meam,» quasi dicat: Non ego locuturus sum, quæ mox audietis, sed spiritus Domini per me loquetur; ego enim attente primum audio infernum Doctorem meum, deinde quæ audivi loquor. «Inclinabo in parabolam aurem meam,» id est, subjiciam aurem meam spiritui loquenti, et obedienter audiam; et sic aperiam in psalterio propositionem meam, mihi videlicet a Deo inspiratam et communicatam. Per parabolam hoc loco intelligitur ænigma, id est, propositio obscura, quæ attentionem et studium requirit ut intelligatur. Id patet ex verbis hebræicis, quæ significant *proverbium* et *ænigma*; etsimilia habentur *Judic. xiv*, ubi *Sarsoon* proposuit explicandam illam sententiam: «De comedente exivit cibus, et de forti egressa est dulcedo;» quam sententiam vocat problema et propositionem: et habentur eo loco eadem verba hebræica, *חידה*, *chidah*, quæ hic habentur. Quod autem additur, *in psalterio*, sive *in cithara*, ut proprie sonat vox hebræica, pertinet etiam ad præparationem auditorum: significat enim David se propositurum doctrinam suam gravissimam cum cantu et sono, ut suavitas musicæ temperet gravitatem doctrine, et præcepta utilissima jucundius et avidius suscipiantur.

5. CUR TIMEBO IN DIE MALA? INIQUITAS CALCANEI MEI CIRCUMDABIT ME.

Hoc est proverbium, sive ænigma, quod præmissa tam accurata præfatione toti humano generi Propheta proponit et solvit. Sed solutio non minus est obscura, quam propositio, ut tam propositio, quam solutio ænigmatica dici possit. Sed tamen ænigmata sunt hæc verba hominibus hujus sæculi amore præoccupatis, nam veris Dei servis apertissima sunt. Ait igitur: «Cur timebo in die mala?» quasi dicat: Propono vobis omnibus, qui habitatis orbem terrarum, hanc quæstionem solvendam. Quid est, quod me terrere poterit «in die mala,» id est, in die iudicii divini, quæ dicitur, *Sophon. i*, «dies iræ, dies tribulationis et angustia, dies calamitatis et miserie, dies tenebrarum et caliginis, dies nebule et turbinis, dies tubæ et clangoris?» Sive (quod est idem) quid me securum reddere poterit in die illius iudicii, a quo summa bonorum omnium et malorum meorum dependet? Magnum profecto problema, et quod omnes omnino contingit. Solvit autem Propheta suum ænigma, cum dicit: «Iniquitas calcanei mei circumdabit me,» id est, quod me timere faciet in die illa mala, non est paupertas, quia iudex non corrumpitur donis; non est humilitas generis, aut status, quia iudex non respicit personas; non est malitii testimonium, aut advocatorum, quia iudex omnia novit; non est potentia adversariorum, quia iudex neminem timet; denique nihil est aliud, nisi iniquitas; et non quævis iniquitas, sed sola «iniquitas calcanei mei,» id est, iniquitas extremæ vite meæ, iniquitas perseverans usque ad finem vite: illa enim si inve-

niatur in illa die in me, omnino «circumdabit me» instar aggeris, aut muri, ut nullo modo evadere possim, quia tunc non erit amplius locus penitentia, vel indulgentia. Et contra, quod me securum et impavidum in die mala facere poterit, non erunt divitiæ, aut nobilitas, aut advocatorum diligentia, vel amicorum potentia, sed sola justitia; et non quævis justitia, sed justitia calcanei mei, id est, extremæ vite meæ, sive innocentia perseveraverit mecum usque ad mortem, sive per veram penitentiam iniquitate deleta, in ejus locum successerit vera justitia. Scio multis aliis modis hos versiculos ab aliis exponi: sed ego brevitati studeo, et de variis sententiis lectori iudicium relinquo.

6. QUI CONFIDUNT IN VIRTUTE SUA, ET IN MULTITUDINE DIVITIARUM SUARUM GLORIANTUR.

Posteaquam dixerat Propheta nihil esse timendum nisi peccatum, ut quis in die mala securus sit, addit nunc multos esse, qui hoc non intelligentes, confidunt in viribus suis, ac per hoc gloriantur in divitiis, quas magno studio paraverunt, existimantes hac ratione se tutissimos fore in quolibet mala die; et simul demonstrat illos omnino falli, et problema suum, ejusque solutionem esse verissimam. Ait igitur: «Qui confidunt in virtute sua,» id est, qui non timeant diem malum, freti potentia et viribus suis, ut sunt plurimi ex filijs hujus sæculi, illi etiam consequenter «gloriantur in multitudine divitarum suarum;» existimant enim pecuniis omnia vinci et expugnari posse. Et vere in hoc sæculo magna vis est in opibus et divitiis, ut vere dixerit Sapiens: «Pecunia obediunt omnia,» *Ecclesi. xviii*. Sed in die mala nulle amplius invenientur pecunie, neque, si invenirentur, prodesset possent. Ideo subjungit Propheta:

7. FRATER NON REDIMIT, REDIMET HOMO? NON DABIT DEO PLACATIONEM SUAM.

Ostendit vanam esse fiduciam confidentium in pecuniis. Ait enim: «Frater non redimit,» id est, nemo poterit quamlibet magnis divitiis in die mala redimere fratrem suum. «Redimet homo:» hoc legendum est cum interrogatione, ut monet S. Basiliius, «frater non redimit, redimet homo?» vel repetenda est negatio de movere Scripturæ sancte: *Frater non redimit, non redimet homo*. Est enim sensus: «Frater non redimit,» multo minus alius homo redimet. «Non dabit Deo placationem suam,» id est, neque alium, neque se ipse liberare poterit; quamvis enim pecuniis maxime abundet, et eas omnes offerat ad placandum Deum in die mala, nihil ei proderit. Nam, ut Dominus in Evangelio, *Matth. xvi*, loquitur: «Quam dabit homo commutationem pro anima sua?» superat enim pretium anime humanæ omnia bona hujus mundi, et ideo solus sanguis Unigeniti Dei, qui infiniti valoris est, pretium animarum esse potuit. Itaque qui hoc magno pretio neglecto, in diabolica captivitate

delectus perveniet ad diem malam, » non dabit Deo placationem suam. »

8. ET PRETIUM REDEMPTIONIS ANIMÆ SUÆ, ET LABORABIT IN ÆTERNUM, ET VIVET ADHUC IN FINEM.

Declarat quod dixerat: « Non dabit Deo placationem suam; » placatio enim Dei est pretium redemptionis, quod solus Unigenitus Dei dare potuit; de quo intelligit S. Basilius verba sequentia: « Laborabit in seculum, et vivet adhuc in finem, » id est, laborabit in hoc mundo ad tempus, et vivebit postea in æternum. Sancti autem Ambrosius et Chrysostomus exponunt hæc eadem verba de viro pio et sapiente quocumque, quem opponunt viro stulto et impio confidenti in multitudine divitiarum suarum: vir enim pius et sapiens laborat ad tempus in servandis præceptis, sed vivet in æternum. Sanctus vero Augustinus exponit de illo « eodem, de quo dictum est paulo ante, non dabit Deo placationem suam; » et vult hunc sensum esse: Ille, qui confidit in multitudine divitiarum suarum, laborabit in æternum, quia labor ejus non habebit finem, et vivet modico tempore, quia vita ejus crit usque in finem, et non ultra. Et videtur seculum hæc expositionem melius continuari textus Propheta, et magis proprie exponuntur verba in seculum, et in finem: nam laborare in seculo non est laborare in hoc mundo, vel laborare modico tempore, sed est laborare in æternum; et, vivere in finem, non est vivere sine fine, sed est vivere usque ad finem statutum et definitum, ita ut finis naturalis vite non preveniatur, neque extendatur. Verba hebraica, pro laborabit in seculo, videntur habere, quiescet in seculo: nam חָדַר *chadai* quiescere significat. Sed non est verisimile Septuaginta Interpretes reddidisse omnino contrarium sensum; ideo suspicor illos legisse חָדַר *ch. rat*: nam litteræ ד ו ו simillimæ sunt. Verbum autem חָדַר *chadai* significat angustiari et cruciari, et quasi articulis pungi: quod satis proprie convenit amatoribus divitiarum, quas Dominus in Evangelio, Matth. xiii, spinis comparavit. Itaque qui in divitiis suis confidunt, non solum non dabunt prelium redemptionis animæ suæ, sed laborabunt in tormentis cum divite epulone usque in æternum; et vivent vitam voluptariam quæ illis sola videtur esse vita, usque in finem a Deo constitutum. De varia intercompunctione textus hebraici non laboro, quoniam illa posita est ad arbitrium Rabbinarum, quibus injuriam non facimus, cum eis Septuaginta Interpretes antiquiores et doctiores anteposimus.

9. NON VIDEBIT INTERITUM, CUM VIDERIT SAPIENTES MORTENTES: SIMUL INSPIENS, ET STULTUS PERIBUNT.

Quia dixerat impium victurum usque in finem, cursu videlicet naturali; addit confirmans hoc ipsum: « Non videbit interitum, cum viderit sapientes morientes, » id est, continuabit cursum vite suæ usque ad ultimam senectutem, etiamsi

videat aliquos sapientes et justos rapi ante tempus, et non continuare cursum vite usque in finem naturalem; sepe enim Deus is, quibus daturus non est vitam æternam, dat vitam temporalem diuturnam, quomodo Lazarus in Evangelio Luc. xvi, mortuus legitur ante Epulonem. Sed quævis vita hæc temporalis aliquando impis satis longa contingat, tandem finitur, et fit quod sequitur in Psalmo: « Simul inspiens et stultus peribunt. » Itaque sensus totius versiculi est: « Non videbit interitum, » id est, non morietur stultus confidens in divitiis ante tempus, cum viderit aliquos sapientes ante tempus morientes, tandem tamen simul cum sapientibus etiam stultus et inspiens ad vitam temporalem nem perveniet. S. Augustinus paulo aliter exponit illud: Non videbit interitum; vult enim sensum esse: Non intelliget quis sit verus interitus, non enim verus interitus est mors corporis, sed mors animæ. Post et etiam dici, « non videbit interitum, » id est, non cogitabit se quoque moriturum, quando sapientes viderit morientes: quæ sententia verissima est; hæc est enim cæcitas humana, ut cum quodam videamus morientes homines, nobis etiam meliores et juniores, tamen vix adduci possimus, ut serio cogitemus, nos quoque morituros esse; tamen ad litteram in Scripturis sanctis, « non videbit interitum, » est non corrumpi. Psalm. xiii: « Non dabis sanctum tuum videre corruptionem; » et Joan. viii: « Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum. » Quid autem intersit inter stultum et insipientem, docet S. Basilius: dicit enim insipientem esse, qui ad humana et communia ineptus est, qui videlicet humana sapientia, sive prudentia caret; stultum autem vocari eum, qui caret notitia rerum divinarum, et solis terrenis intentus est: et videtur S. Basilius non tam ad grecas, quam ad hebraicas voces respexisse. Vere enim vox hebraica כָּסָל *casal* significat eum qui sapientia etiam humana caret; significat autem כָּסָל *casal* significat hominem pecori similem; pecora enim sola terrena cogitant: unde etiam paulo post dicit Psalmus: « Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus. »

10. ET RELINQUENT ALIENS DIVITIAS SUAS, SEPULCRA EORUM DOMUS ILLORUM IN ÆTERNUM.

Confidentes in divitiis stultos et insipientes vocaverat sanctus Propheta, quomodo vocat etiam Dominus in Evangelio Luc. xii, cum dicit eundem diviti: « Stulte, hæc nocte repentem a te animam tuam, et quæ parasit, cujus erunt? » Ideo probat eos vere stultos esse, ex eo quod divitiis uti nesciunt, easque relinquunt iis quos ignorant. Peribunt, inquit, insipientes et stulti, quales sunt confidentes in divitiis, et ut stultitiam suam manifeste prodant, relinquunt alienis divitias suas. Ubi recte nota S. Augustinus, per alienos intelligi posse etiam filios et nepotes hominum impiorum: nam

etiam isti tanquam alieni cito obliviscuntur eorum quorum opes obtinuerunt; et quamvis etiam non obliviscerentur, tamen mortuos impios juvare non possent: quomodo dives ille de Evangelio quique fratres habebat in seculo, et tamen ab eis jurari non poterat, quo minus arderet in gehenna, Luc. xvi. Proinde quique illi fratres inter extraneos deputabantur: unus autem Lazarus, qui eum juvare potuisset, vere proximus, et non extraneus fuisset, si misericordiam in illum facere voluisset. Adjungit Propheta: « Et sepulcra eorum domus illorum in æternum, » id est, ipsi quidem morientes reliquerunt alienis divitias suas, sibi autem nihil retinuerunt, nisi angustissimam domum, id est, sepulcrum, in quo jacere debent in æternum, » id est, ad finem usque seculi: sepe enim æternum, in Scripturis, significat integram durationem alicujus temporis, vel status; et declaratur hæc phrasin in verbis sequentibus: « Tabernacula eorum in progenie et progenie. » Quod enim vocaverat sepulcrum, et domum æternam, id ipsum nunc vocat tabernaculum in progenie et progenie, id est, habitaculum, ubi manebunt corpora eorum, donec generationes et generationes peragerent: quod sine dubio erit usque ad mundi consummationem. In hebreo non habetur sepulcra, sed interiora: exterum credibile est Septuaginta Interpretes non legisse קברות, ut modo legitur, et significat interiora eorum, sed litteris transpositis קברות, et significat sepulcra eorum.

11. TABERNAICULA FORUM IN PROGENIE ET PROGENIE; VOCAVERUNT NOMINA SUA IN TERRIS SUIS.

De prior parte versiculi dictum est in explicacione versiculi superioris. Quod autem additur, significat post mortem hominum insipientium, nihil superesse in terris, præter nomina ipsorum. Mollis enim modis conantur mortales, qui hæc solam vitam noverunt, nomina sua æternitati commendare: vel enim nomina sua inscribunt parietibus; vel ad civitatibus induunt; vel in libris a se scriptis apponunt, vel denique filios, aut nepotes curant. Ita filii hujus sæculi nomina sua scribunt in terris, quoniam scripta esse non sperant in celis.

12. ET HOMO, CUM IN HONORE ESSET, NON INTELEXIT; COMPARATUS EST JUMENTIS INSIPIENTIBUS, ET SIMILIS FACTUS EST ILLIS.

Ocasione insipientis, atque in divitiis confidentis, digreditur Propheta ad ipsum genus humanum coarguendum, quasi dicat: « Et sic homo cum in honore esset, non intellexit, » id est, homo præter cetera animalia honoratus a Deo intelligentia et ratione, libero arbitrio, imagine divinitatis, immortalitate animæ, imperio super omnia que in terris sunt, non intellexit hunc honorem suum; sed « comparatus est jumentis insipientibus, » quibus non est intellectus. « Et similis factus est illis, » dum more pecudum, non pro-

spicit in futurum, sed presentibus solum inhiat; et subiecit se corporalibus passionibus, quibus imperare debuerat; denique vera et sempiterna bona contemnit, ut falsis et caducis fruatur, cum e contrario temporalia omnia despiciere debuisset, ut sempiternam vitam sibi compararet. In hebreo codice non habetur, *intellexit*, sed *intelligit*, commoratur: ceterum Septuaginta Interpretes non legerunt *intelligit*, sed *intelligit*, quod est *intelligit*. Facile autem fuit progressu temporis unam litteram in alteram mutari.

13. HÆC VITA ILLORUM SCANDALUM IPSIS, ET POSTEA IN ORE SUO COMPLACEBUNT.

Pergit explicare, vel deplorare miseriam generis humani. « Hæc via, inquit, illorum scandalum ipsis, » id est, hæc vita, quam ducunt similem vite brutorum; sive hæc vita, quam sequuntur, dum vivunt more bestiarum, hæc lex, hi mores, hæc insilitutum « scandalum est ipsis, » id est, offendicula multa illis præbent, et ruinae magnæ causa sunt illis, qui tamen « postea in ore suo complacerebunt, » id est, placebunt ipsi sibi in sceleribus, et gloriabuntur, cum male fecerint; quod ad summam miseriam et calamitatem pertinet. In hebreo non est *scandalum*, sed *insipientia*, sed facile est videre unde nata sit discrepantia, siquidem Septuaginta Interpretes in suis codicibus hebraicis non habuerunt כָּסָל, quod insipientiam significat, sed כָּסָל, quod significat scandalum. Veriores autem fuisse codices, quos habuerunt Septuaginta, iis quos posteriores habuerunt, non credimus posse negari.

14. SICUT OVES IN INFERNO POSITI SUNT, MOES DEPASCET EOS.

Quoniam dixit homines factos esse per peccatum similes bestiis insipientibus, addit finem illorum fore, ut more ovium insipientium macentur: ubi demonstratur tum multitudine, tum imbecillitas hominum, qui post mortem ad inferos detruduntur: oves enim gregatim conjiciuntur in stabula, et sine ulla residentia ducuntur ad macellum. Itaque minori labore Deus multitudinem impiorum, quamvis in mundo ditissimi et potentissimi fuerint, detrudet in inferum ad mortem sempiternam, quam solet pastor oviculas simplices et inermes vel trudere in stabulum, vel educere ad cædem. Quod autem dicitur, « mors depascet eos, » duplicem sensum habere potest: unum, ut significetur mortem instar pastoris futuram, et homines instar ovium ducturam ad pasca squalida et arenia, ubi nihil inveniant præter gemitus et dolores; alterum, ut significetur mortem instar lupi famelicæ depasturam et consumpturam homines impios instar ovium destinatarum ad escam. Prior sensus convenit voci grecæ *καταφαγε*, posterior voci latinæ *depascet*, utrumque autem optime recipit vox hebraica *קָרַח*, sed in re nulla videtur esse discrepantia. Huc enim tan-

dem recidit uterque sensus, ut significetur mors impiorum nunquam finienda.

15. ET DOMINABUNTUR EORUM JUSTI IN MATUTINO, ET AUXILIUM EORUM VETERASCET IN INFERNO A GLORIA EORUM.

Pergit narrare miseriam impiorum ad inferos descendendum, ac dicit eos « in matutino, » id est, in principio novi ac futuri seculi, quod incipiet in resurrectione universali, futuros omnino justis subjectos: justis enim in die novissimo, qui etiam erit principium futuri seculi, iudices erunt impiorum, etque in æternum dominabuntur; et nihil erit, quod impios eo die adversus justos juvare possit: omne enim « auxilium eorum, » quod in robore et potestate situm erat, « veterascet, » ac marcescet, atque inutile fiet in inferno, « gloria eorum, » id est, postgloria eorum, quam in hoc mundo habuerunt, dum gloriosa palatia inhabitarent. Illud, in *matutino*, demonstrat tempus hujus seculi totum esse noctem quamdam. Unde dicit Apostolus *Rom. xxiii*: « Nox præcessit, dies autem appropinquavit. » In nocte hujus seculi videtur sæpe injustitia prævalere; sed in matutino apparebit, ubi sint justus, et ubi sint injusti. In hebræo secunda pars versiculi longe aliter haberi videtur; sic enim vertit S. Hieronymus: *Et figura eorum conteretur in inferno post habitaculum suum*: aliud est enim auxilium, aliud figura, et aliud gloria, aliud habitaculum. Sed de prima voce non est magna difficultas: vox enim hebraica *צור* *tsur*, quamvis *figuram* significare possit, a verbo *צור* *tsur*, quod est *formare*, tamen proprie *tsur*, quæ vox hoc loco habetur, significat *petram*, metaphorice *roborem* ac *potentiam*. Itaque recte Septuaginta Interpretes verterunt *auxilium*, quod in viribus et potentia consistit. Altera vox, quæ hebraice dicitur *זכר* *zetur*, videtur proprie significare *habitaculum*, non quodcumque, sed gloriosum, quale est cælum: habetur enim hæc vox in duobus tantum locis, *Isai. cap. lxxii*, 13: « Attende de cælo, et vide de habitaculo sancto tuo, et gloriæ tuæ. » Et *Habac. cap. iii*, 4: « Sol et luna steterunt in habitaculo suo. » Hoc igitur loco sanctus Propheta opponit infernum, habitaculum videlicet obscurissimum et vilissimum, domibus gloriosis et splendidis, quas in hoc mundo impii possidebant. Septuaginta vero Interpretes verterunt, a *gloria ipsorum*, volentes per gloriam significare gloriosas domos, quas impii cum inferno commutant; hic igitur totus versiculi sensus erit: « Et dominabuntur eorum, » impiorum videlicet in inferno positurum, « a justis in matutino, » id est, cum illicescet dies resurrectionis, atque initium seculi futuri; et potentia impiorum « veterascet, » id est, conteretur, et inutile erit, instar vestis consumptæ et lacere. « In inferno a gloria eorum, » id est, quando post gloriam splendidorum habitaculorum, infernum terrimum et vilissimum ha-

bitaculum etiam corporaliter habere incipient.

16. VERUMTAMEN DEUS REDIMET ANIMAM MEAM DE MANU INFERI, CUM ACCEPERIT ME.

Addit nunc quæ sit futura sors piorum, in quorum numero se ipse ponit, quasi dica: « Impiis quidem accidit id quod dixi; verum mihi, meique similibus contrarium eveniet: « Deus enim redimet animam meam de manu inferi, » id est, liberabit me, ne ab inferno definear, quando veniens assumet me. Videtur hoc loco prædicere redemptionem quæ est in Christo Jesu, et descensum ejusdem Christi ad inferos: tunc enim persoluto pretio sanguinis, redemit de manu inferi animas justorum, cum descendens ad inferos accepit eas, et ad se assumpsit. Sic veteres Patres, Basilius, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, et Euthymius. Potest tamen cum Chrysostomo hic locus intelligi de inferno inferiore, ubi torquentur anime impiorum, ut sensus sit: « Deus redimet animam meam de manu inferi, » id est, non patietur Deus animam meam rapi a manu inferi, nec deduci ad loca penarum, cum de hoc mundo per corporis mortem accipiet me.

17. NE TIMUERIS, CUM DIVES FACTUS FUERIT HOMO, ET CUM MULTIPLICATA FUERIT GLORIA DOMUS EJUS.

18. QUONIAM CUM INTERIERIT NON SUMET OMNIA, NEQUE DESCENDET CUM EO GLORIA EJUS.

Ex dictis concludit per modum exhortationis, non esse timendam potentiam divitum hujus mundi, quoniam brevissima est: alloquitur autem justos pauperes, atque a divitibus hujus mundi oppressos. « Ne timueris, inquit, cum dives factus fuerit homo, » id est, ne formides potentiam ejus, ne ob timorem temporalis potentie forte offendas æternam omnipotentiam Creatoris; neque etiam timeas, si forte videris, non solum hominem inimicum tuum divitem esse factum, sed etiam multiplicatam gloriam domus ejus, per numerosam familiam, et multiplices dignitates propinquorum ejus. « Quoniam cum interierit, » per mortem videlicet, quam nemo effugere potest, et quæ divitibus et pauperibus communis est, « non sumet omnia, » id est, nihil sumet, nihil secum asportabit eorum, quæ in hoc mundo possidebat; « neque descendet cum eo gloria ejus, » id est, non comitabuntur eum ad inferos descendentem propinqui, vel famuli, et multo minus honores et dignitates. Itaque divitiæ et gloria impiorum ad brevissimum tempus durant; paupertas et confusio sempiterna sunt. Contra vero paupertas et confusio piorum momentanea sunt, ope et gloria manent in sæculum seculi; quod Apostolus pulchre expressit, cum ait *II Cor. vi*: « Quasi tristes, semper autem gaudentes. » Tristitia enim piorum non est tristitia, sed quasi tristitia, qualis est ea, quam somniantes aliquando patimur:

lætitia vero non quasi lætitia, sed vera solidaque lætitia est, nunc quidem in spe, postea vero in re: et contra, lætitia impiorum de carnali voluptate, vel gloria, non est lætitia, sed quasi lætitia, quali fruuntur dormientes, dum se possidere, quæ diligunt, somniant. Tristitia autem in gehenna non erit quasi tristitia, sed verissima, certissima, ac sempiterna tristitia.

19. QUIA ANIMA EJUS IN VITA IPSIUS BENEDICETUR: CONFITEBITUR TIBI, CUM BENEFEGERIS EI.

Reddit rationem cur gloria impiorum non committetur eos ad inferos. Quoniam, inquit, sicut ipsi Deum laudare consueverunt, quando eis beneficia temporalia tribuit: ita Deus in hac solum vita eis benedicere solet. « Anima ejus in vita ipsius benedicetur, » id est, anima impii, sive ipse impius, in hac solum vita benedicetur, tum a Deo per beneficiorum temporalium collationem, tum ab hominibus per laudationes, sive potius adulationes. « Confitebitur tibi, » id est, et ipse vicissim confitebitur tibi, hoc est laudabit te, tibi que gratiasaget, « cum benefeceris ei; » sin autem aliquid mali illi evenire permiseris, continuo blasphemabit te: non enim ex illis est, qui dicunt, *Psalm. xxxviii*: « Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo; » vel *Job. ii*: « Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum. » In hebræo habetur active *בִּרְךְ* *berche*, pro quo habemus in græco *εὐχεται*, et latine *beneficetur*; sed idem est sensus. Sic enim legi debent verba hebraica: *Quia animam ejus in vita ipsius benedicet*, ex quo intelligimus illud, *beneficet*, referri ad Deum, ac per hoc etiam illud, *beneficetur anima ejus*, referri debet ad Deum, ut nos supra exposuimus. Idem autem sensus est, sive legas, *anima ejus benedicetur a Deo in vita ipsius*, sive *animam ejus benedicet Deus in vita ipsius*. Quod autem sequitur: « Confitebitur

tibi, cum benefeceris ei, » in hebræo legitur, *cum benefeceris tibi*; sed ex litterarum similitudine corruptus videtur textus hebraicus; nam Septuaginta Interpretes non legerunt *בִּרְךְ* *berche*, quod est *tibi*, sed *בִּרְךְ* *berche*, quod est *ei*, et hoc modo posteriore legitur in omnibus codicibus græcis et latinis, et est sensus multo facilior et clarior.

20. INTROIBIT USQUE IN PROGENIES PATRUM SUORUM, ET USQUE IN ÆTERNUM NON VIDEBIT LUMEN.

Impius in hac vita in luce honorum et gloriæ vivit, Deo illum beneficiis temporalibus replente, ut vel remuneret aliquæ bona opera ejus, vel aliciat ad respicientiam et conversionem, sed in alia vita *opponitur* (ut Scriptura loquitur) *ad patres suos*, ut eos sequatur in suppliciis, quos secutus est in flagitiis, « introibit, » impius videlicet, post hanc vitam, « usque in progenies patrum suorum, » id est, introibit ad ea loca, ad quæ illum præcessit progenies patrum suorum; et usque in æternum non videbit lumen, « quia justo judicio manebit in æternis tenebris, qui nimirum delectatus est in luce honorum et gloriæ temporalis, et lucem gloriæ cælestis non quæsitiv.

21. HOMO, CUM IN HONORE ESSET, NON INTERLEXIT: COMPARATUS EST JUMENTIS INSPIENTIBUS, ET SIMILIS FACTUS EST ILLIS.

Repetit Propheta versiculum duodecimum, tum ut ostendat præcipuum causam miseriæ hominum esse insipientiam, et merito homines plurimos in æternum lumine carituros, atque in tenebris futuros, quia lumine rationis uti non voluerunt; tum etiam, ut non miremur, si pauci omnino ænigma propositum in hoc Psalmo intelligent. Id enim accidit, quia « homo » propter peccatum « comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis. »

PSALMUS L

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 4. *Psalms Asaph.*

Deus deorum Dominus locutus est, et vocavit terram,

A solis ortu usque ad occasum;
2. Ex Sion species decoris ejus.

3. Deus manifeste venit: Deus nobis, et non silebit.

Ignis in conspectu ejus exardescet, et in circuitu ejus tempestas valida.

4. Advocabit cælum desursum, et terram, discernere populum suum.

V. s. II. — *Canticum [h. Psalm.] Asaph.*

Fortis Deus Dominus locutus est, et vocavit terram: ab ortu solis usque ad occasum ejus.

De Sion perfecto decore Deus [al. tac. *Deus*] apparuit.

Veniet Deus noster, et non tacebit: ignis eorum eo vorabit, et in circuitu ejus tempestas valida.

Vocabit cælum desursum, et terram, ut judicet populum suum.